

‘Van armoede naar bestaanszekerheid’

Verkennde notitie over: een leefbaar bestaan, geld, meedoen en gezondheid op orde

‘Bestaanszekerheid is het kunnen nadenken over de dag van morgen, en niet alleen maar bezig hoeven te zijn met wat je vandaag moet doen om te overleven.’ Dat is volgens Jet Bussemaker waar het bij bestaanszekerheid vooral om draait. ‘In het publieke debat wordt de term vaak verengd tot inkomenszekerheid. Zeker, een inkomen is belangrijk, en schulden kunnen een enorme katalysator van problemen zijn. Maar zekerheid over je bestaan is uiteindelijk veel breder.’ (1)

1 Inleiding

Rond ‘armoede’ (2) zijn meerdere maatschappelijke organisaties in de gemeente Woerden actief. De kern is verenigd in de werkgroep ‘Geld op orde’ (3). De gemeente wil volgens haar bestuursakkoord 2022 – 2026 samen-leven in Woerden mogelijk maken. De samenwerkende maatschappelijke organisaties houden zich bezig met de dienstverlening aan en het ondersteunen van mensen met diverse (geld)zorgen over het eigen bestaan en het niet kunnen meedoen in de samenleving (bij bijvoorbeeld sport, school, vertier, sociaal en in de wijk). Een deel van die organisaties werkt op vrijwillige basis, een ander deel professioneel.

Bij die hulp en ondersteuning willen we, nog meer dan we nu al doen, werken vanuit de problematiek van de betrokken hulpvrager/hulpzoekende. En we willen duurzaam helpen, zo lang als nodig en mogelijk is om uit de problemen te komen/blijven. Onverwachte tegenvallers als werkloosheid, langdurige ziekte of een scheiding: het kan iedereen overkomen en tot forse en langdurige (geld)problemen leiden. En mensen melden zich vaak pas als er al concrete problemen zijn, terwijl er een samenhangende problematiek achter schuil gaat, ook op andere terreinen dan waarvoor men zich meldt bij een hulpverlener. Doorvragen om de hele situatie goed in beeld te krijgen is vaak nodig en daarnaast een goede samenwerking tussen verschillende (type) ondersteuners. Veel hulpverlening start vooral met herstel van het (zelf)vertrouwen.

De medewerkers en maatjes van onze organisaties ondersteunen bij het begeleiden en oplossen van concrete problemen en het aanpakken van complexe probleemsituaties. Wij doen dit vanuit de overtuiging dat iedereen ertoe doet. We willen -uit naastenliefde- werken aan een leefbaar eigen bestaan, waarbij bestaan, geld, meedoen en gezondheid op orde zijn. Het is belangrijk dat mensen zich staande kunnen houden, bij voorkeur zonder en anders met hulp. Daarvoor is onderlinge afstemming nodig en daarom willen we onszelf als samenwerkende organisaties een opdracht geven en verplichtingen aangaan. De kern daarvan, die we hierna uitwerken, is:

- Werken vanuit problematiek, maatwerk voor iedereen;
- Zoeken naar duurzame hulp, zodat mensen weer zelfstandig worden of met blijvende steun verder kunnen;
- Dat vereist dat de verschillende organisaties goed samenwerken en op de specifieke problematiek afgestemd, waar nodig en mogelijk naar elkaar doorverwijzen,.

Deze notitie brengen we graag in bij de verantwoordelijke wethouders in de gemeente Woerden, bij de gemeenteraad en partijen die over bestaanszekerheid met ons in gesprek willen gaan. Deze notitie is daarvoor als een open uitnodiging te beschouwen!

¹ Die visie komt terug in het op 7 april 2021 gepresenteerde RVS-advies ‘[Een eerlijke kans op gezond leven](#)’.

² Het is de vraag of armoede de beste term is om hier te gebruiken, maar daar gaan we in deze notitie op in.

³ De werkgroep ‘Geld op orde’ vormt de kern van de maatschappelijk actieve organisaties in Woerden die samenwerken rond armoede. Het netwerk bestaat uit Ferm Werk, Voedselbank, Schuldhulpmaatje Woerden, Kwadraat, Hart voor Woerden, Buurtwerk, Stichting Present, Stichting Ontmoeting, Bibliotheek en een vertegenwoordiger -beleidsambtenaar armoede, schulden en participatie- van de Gemeente.

2 Ter toelichting: “Van armoede naar bestaanszekerheid”

Een nadere beschouwing op het thema dat ons ernstig bezighoudt en tegelijk verbindt.

Wat is armoede? Kunnen we niet beter over bestaanszekerheid spreken? Dan kijken we niet alleen naar inkomen. De uitgaven, zoals energiekosten, huisvestingskosten en kosten van levensmiddelen, stijgen snel. Bestaanszekerheid is niet alleen de zekerheid van een voldoende en voorspelbaar inkomen. Ook de zekerheid om betaalbaar te wonen, toegang tot betaalbare zorg te hebben en de mogelijkheid om een financiële buffer op te bouwen voor onverwachte uitgaven zijn noodzakelijke voorwaarden om de rust en ruimte te vinden die nodig is om als mens te bestaan, je te ontwikkelen en mee te doen in de samenleving ⁽⁴⁾.

In Woerden volgen we een ‘armoedebeleid’ dat vooral, maar niet alleen, gericht is op de inkomenspositie van inwoners. Ook wordt aandacht besteed aan het meedoen in de samenleving, in de praktijk volgen we dus wel een ‘brede definitie van armoede’, maar de inkomenssituatie blijft toch de kern (van vele regelingen). Bij die brede definitie denken we aan een vrij eigen leven, meer ontspannen en uit de crisis/stress, waarbij een leefbaar bestaan en het actief meedoen aan de samenleving weer normaal is (geworden).

Het streven naar bestaanszekerheid geeft een positiever beeld dan het bestrijden van armoede. Armoede is een term met een negatieve lading. Aan de andere kant weet iedereen wel waar we het over hebben bij armoede en daarom is armoede veelal wel de gebruikelijke term.

In de werkgroep ‘Geld-op-orde’ ⁽⁵⁾ bespreken we wat we samen kunnen doen om mensen met (geld)zorgen en veelal in armoede, te helpen en te ondersteunen. We werken aan afstemming van de activiteiten van de verschillende Woerdense organisaties. Aan onderlinge verwijzing en aan het samen bereiken van zoveel mogelijk mensen die een beroep op ons (kunnen) doen, om het hoofd boven water te houden. We worden daarbij overigens geregeld gehinderd door het bestaan van (verschillend) onderscheiden doelgroepen en de wisselende omschrijvingen van armoede voor verschillende regelingen. Opgedeeld in categorieën en vaak lastig bruikbaar bij datgene wat we in onze dagelijkse praktijk van werken ervaren en nodig hebben, bij de hulp en ondersteuning van de multi-problematiek van de doelgroep waarop we ons richten. Daarom wordt ook gewerkt aan een (eerste) aanzet en beschrijving van alle bestaande regelingen en voorzieningen in de gemeente Woerden. Organisaties willen en moeten breder kijken dan hun eigen mogelijk-heden, dieper doorvragen en maatwerk leveren ook in het samenwerken met andere organisaties.

Armoede is ook niet in absolute termen te vangen, zelfs niet als we èn inkomen èn uitgaven èn vermogen daarbij betrekken. En het maakt nogal wat uit of armoede een tijdelijke situatie is of langdurig en soms uitzichtloos. Daarbij spelen de oorzaken van armoede een grote rol: nieuwkomers in ons land zijn vaker arm, minder bedeelden in onze gemeente ook en er is ook veel ‘erfelijke armoede’: mensen die het niet geleerd is of kon worden en die niet (meer) in staat zijn om uit de situatie te geraken waarin ze verkeren. Te veel kinderen groeien op in dergelijke situaties waardoor ze zich niet goed kunnen ontwikkelen en zich later ook niet kunnen ‘redden’ en daardoor vaak ook in een dergelijke situatie komen.

Armoede is term met een negatieve lading: we bestrijden armoede! Kunnen we niet beter zoeken naar de positieve term ‘streven naar bestaanszekerheid’ of naar ‘een leefbaar bestaan’?

⁴ Ontleend aan DIVOSA, de brancheorganisatie voor kennis, netwerk en belangbehartiging -voor gemeentelijk leidinggevenden- in het sociaal domein.

⁵ De werkgroep ‘geld-op-orde’, is het samenwerkingsverband van de samenwerkende maatschappelijke organisaties; zie ook noot 3.

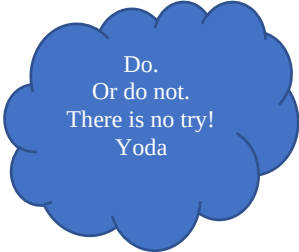
Bestaanszekerheid in de praktijk vraagt om concrete en directe hulp, eenmalig of langdurig, om overeind te blijven. Hoe ondersteunen/leren we mensen om weer zelf de problemen aan te pakken of om met wat (beperkte) hulp van anderen blijvend goed met de problemen om te kunnen gaan? Eenzaamheid, slechte huisvesting, ziekte, beperkingen, het zijn allemaal factoren die mensen kwetsbaar maken en tot armoede kunnen leiden. Om uit de armoede te komen en weer eigen bestaanszekerheid te ontwikkelen is de samenhang van de concrete hulp van het grootste belang. Zonder die steun kom je niet uit de armoede. Hulp en ondersteuning zijn in samenhang nodig, bijvoorbeeld uitkeringen van de overheid en/of ondersteuning van andere overheids- en vrijwillige organisaties, zoals de Voedselbank, de stichting Present, de stichting Leergeld, de Diaconie, Stichting Ontmoeting en vrijwillige hulp bij schulden van Schuldhulpmaatje en thuisadministratie van Kwadraad. Het is vaak zo dat die op zichzelf staande vormen van vrijwillige hulpverlening niet voldoende zijn om daarmee definitief en duurzaam uit de situatie te komen. Vaak speelt er meer en is er andere, ook professionele, hulp nodig zoals een formeel schuldsaneringstraject, aanpak van achterliggende (psychiatrische) problemen en het (weer) ontwikkelen van de eigen weerbaarheid.

Bestaanszekerheid kun je pas ontwikkelen als er sprake is van èn een stabiel inkomen èn een stabiel uitgavenpatroon dat vanuit de inkomsten te dekken is èn een buffer om voorkomende grotere -onverwachte- uitgaven altijd te kunnen dekken en tegenslagen op te kunnen vangen; dat zijn de na te streven financiële voorwaarden. Te veel regelingen zijn streng in het aanhouden van een buffer. Bijvoorbeeld bij kwijschelding van gemeentelijke belasting of de waterschapsbelasting, mag er geen (klein) vermogen al zijn en kan er dus geen buffer worden opgebouwd, die enige bestaanszekerheid zou kunnen bieden. We merken ook dat er nieuwe doelgroepen komen, die gewend waren een goed en stabiel inkomen maar door omstandigheden opeens in de schulden raken, soms tijdelijk, soms langdurig, zoals de ‘toeslagenouders’. Vooral nu de uitgaven aan energie, huur en de kosten voor onderhoud en huishouden voor veel mensen weer snel zullen stijgen, is een buffer van nog meer belang. De (lokale) overheid speelt daarin een cruciale rol. Aanvullende organisaties, als bijvoorbeeld de Voedselbank of (kerkelijke) charitas, blijven voorsnog nodig maar zouden dat eigenlijk niet moeten zijn. Daarnaast zijn er ook meer noodzakelijke voorwaarden voor bestaanszekerheid, zoals mentale weerbaarheid, veerkracht, overzicht over de eigen situatie en een netwerk voor steun om je heen, waardoor mensen weer zelf kunnen werken aan een langer termijnperspectief en niet vast blijven zitten in het vandaag en morgen overleven. Alleen dan kan je je eigen verantwoordelijkheid voor je bestaanszekerheid weer helemaal oppakken. Om die zelfstandigheid terug te krijgen zijn, naast de professionele hulpverlening, organisaties als Schuldhulpmaatje, (thuisadministratie) Kwadraad, Hart voor Woerden, Buurtwerk, Stichting Ontmoeting, Schuldhulpverlening van de gemeente en het Kerkelijk Diaconaat vaak (blijvend) van grote waarde.

Vanuit de ‘Werkgroep Geld-op-orde’ hebben we ook veel te maken met mensen die zich niet (meer) helemaal zelfstandig kunnen redden, tijdelijk en vaak ook structureel niet. Hoe kunnen we die mensen nu helpen om, met een steuntje in de rug, het toch zo veel mogelijk zelf te doen. Mensen met een ziekte of een beperking zullen, omdat ze een beperkt arbeidsvermogen hebben, altijd ondersteuning nodig hebben en toch hebben ook zij recht op bestaanszekerheid, het actief meedoen in de samenleving en een zo groot mogelijke eigen vrijheid. Dat vraagt om extra afstemming tussen de afzonderlijke organisaties voor concrete hulpverlening. Bestaanszekerheid vraagt voor hen ook zekerheid van hulp en ondersteuning waarmee ze zoveel als mogelijk hun eigen vrijheid terugkrijgen: zekerheid van hulp als basis voor zelfstandigheid.

Een slotopmerking in dit kader: we realiseren ons heel goed dat de samenleving maar beperkt maakbaar is. Individuele problematieken en mensen zijn zo verschillend dat we moeten doen wat we kunnen, tot het uiterste, en ons ook beseffen dat we niet altijd alles kunnen oplossen.

3 Waar we voor staan?

Do.
Or do not.
There is no try!
Yoda

3.1 Wat betekent dit nu voor ons als samenwerkende organisaties?

Het voorgaande betekent vooral dat we, als we mensen willen helpen en ondersteunen naar bestaanszekerheid en het actief meedoen in de samenleving met een zo groot mogelijke eigen vrijheid, we breder moeten kijken. Niet alleen naar wat we als afzonderlijke organisaties voor iemand kunnen doen, dan sluiten we ons namelijk op in wat wij zelf kunnen bieden binnen onze eigen kaders en regels. We moeten vooral ook kijken vanuit de problematiek van de mensen die wij bijstaan, naar wat zij nodig hebben en wat wij daar, ieder voor zich maar vooral ook gezamenlijk, aan kunnen bijdragen. Daarom is het van belang om bij iedere hulpvraag ook direct te zoeken naar welk ander initiatief/ondersteuning er nodig is en wie we daarvoor het beste kunnen vragen/inzetten. Dat is de kruisbestuiving die we willen bereiken en waar we voor gaan!

3.2 En waar staat de gemeente Woerden voor?

Voor: Woerden, dat zijn we samen!

Dat is wat de gemeente uitstraalt in het coalitieakkoord van 2022. Daar is het volgende in te lezen als het gaat over armoede, schuldhulpverlening en bestaanszekerheid:

- Een zorgzame samenleving waarin elke inwoner kan meedoen (en telt);
- Bouwen aan een sterke sociale basis;
- Zorg op maat voor wie dat nodig heeft.

Kortom het zorgen voor mogelijkheden om -zonder stress, leefbaar- te kunnen bestaan en om mee te kunnen doen in de samenleving en zo mee te tellen!

Dat wil men bereiken door ondermeer:

- Versterken armoedebestrijding;
- Versterken vroeg signalering;
- Samenwerking te zoeken met maatschappelijk actieve organisaties.

Woerden,
dat zijn wij
samen!

Woerden
maakt
samen-leven
mogelijk!

Om ‘Woerden, dat zijn we samen’ gestalte te geven hebben de verenigde maatschappelijk actieve organisaties zich beraden met als doel het bevorderen van het samenwerken aan een beter sociaal Woerden, waarin iedereen telt en zijn/haar bestaan, het geld, het meedoen en zijn gezondheid op orde heeft. Iedereen uit de gemeente Woerden kan een beroep doen op deze organisaties ter ondersteuning hierbij.

4 Wat we gaan doen?

We hebben onszelf een opdracht en tegelijkertijd een aanbod aan de gemeente gegeven. Dat doen we niet alleen als hulporganisaties maar ook voor en met andere partijen, waaronder in ieder geval de gemeente, om zo onze doelstelling te realiseren. Wij willen samen anticiperen, leren en blijven doorgaan en daarom zijn wij voornemens om aan de volgende acties invulling te geven in 2022 en 2023:

- De **sociale kaart** van Woerden wordt geactualiseerd en verduidelijkt, zodat goed inzichtelijk en vindbaar is wie wat doet en hoe die bereikt kan worden; Kortom, beschikbare **voorzieningen** in de gemeente worden in kaart gebracht, waarbij duidelijk wordt bij **wie** je voor **wat** moet zijn en **waar**;
- **Informatie over netwerk en voorzieningen** komt beschikbaar (en wordt ontsloten, bij voorkeur ook digitaal), is actueel en duidelijk voor zowel de professionals als de betrokkenen/hulpvragers, waar mogelijk en bij voorkeur gericht op doelgroepen;
- **Ontwikkelen (communicatie)aanpak** om doelgroepen -nog beter- te bereiken.